

E. O.

"Dzieje zwierciadła i jego rola w różnych dziedzinach kultury", Mieczysław Wallis, Łódź 1956 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/2, 403-404

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

roli środowiska geograficznego w rozwoju społecznym. Opracował go nie kto inny, jak właśnie Ratzel (w którym autor widzi jedynie „twórcę podstawowych idei geopolityki“ s. 50) w swych studiach etnologicznych i antropogeograficznych, i to w taki sposób, że jego założenia i koncepcje w pełni mogą być miernikiem stanu osiągnięć owych gałęzi wiedzy pod koniec ubiegłego stulecia. Tenże sam Ratzel w swej organicystycznej koncepcji państwa stworzył aparat pojęciowy przejęty przez późniejszych geopolityków. Wszakże stworzone przez niego pojęcia zmieniły z czasem tak znacznie swą treść, że ustalenie istotnych związków między jego koncepcją a geopolityką może nastąpić jedynie w wyniku ścisłej analizy treści terminologii na tle całości jego teorii państwa.

Szkoda, że autor pomija poglądy na rolę środowiska geograficznego, jakie powstały na gruncie wyżej wymienionych nauk — między innymi bogate w problematykę i nierzadko merytorycznie słuszne wyjaśnienie roli warunków przyrodniczych w procesie dziejowym przez Ratzla i jemu współczesnych — a przeprowadza głównie krytykę XVIII-wiecznych koncepcji historyzoficznych i geopolityki. Ponadto dokonana tutaj ocena warunków naturalnych w dziejach ludzkości, jest często daleko bardziej surowa niż w wypowiedziach klasyków marksizmu. Np. w sprawie roli środowiska geograficznego w czasach prehistorycznych autor pisze: „Środowisko geograficzne nigdy w zasadzie nie decydowało o biegu dziejów ludzkich. Nawet w czasach pierwotnych“ (s. 107). Marks natomiast w *Ideologii Niemieckiej* wypowiedział się nieco inaczej: „...Nie możemy tu oczywiście wchodzić ani w cielesne właściwości samych ludzi, ani w zastawane przez nich warunki przyrody, stosunki geologiczne, orohydrograficzne i inne...“, a dalej w przypisie: „... Stosunki te jednak warunkują nie tylko pierwotną, naturalną organizację ludzi, rasowe różnice między nimi, ale też cały ich dalszy rozwój lub nierozwój po dzień dzisiejszy“ *.

Praca bogata w materiał i problematykę, naświetla w sposób nowy szereg zagadnień i dlatego niewątpliwie spełni życzenie autora i stanie się „punktem wyjścia własnych rozważań i własnej krytyki“ czytelnika.

Józef Babicz

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Mieczysław Wallis, *Dzieje zwierciadła i jego rola w różnych dziedzinach kultury*. Zakład im. Ossolińskich we Wrocławiu, Łódź 1956, s. 122 + rys. poza tekstem 2 + 48.

Wydana w ramach prac Łódzkiego Towarzystwa Naukowego książka Wallisa, pisana jest przede wszystkim z punktu widzenia historyka sztuki i historyka kultury. O kierunku zainteresowań autora świadczą nie tylko tytuły niektórych rozdziałów: *Człowiek przed zwierciadłem*, *Przesady związane ze zwierciadłem*, *Zwierciadło narzędziem artysty*, ale i tytuły punktów zawartych w podstawowym, bo zajmującym niemal połowę pracy rozdziale *Dzieje zwier-*

* K. Marks, F. Engels, *Wybór Pism Filozoficznych 1844—1846*. Książka i Wiedza, Warszawa 1949, s. 45.

ciadła. Spotykamy tu więc m. in. punkty: *Rola zwierciadła w widzeniu świata epoki feudalizmu*, *Lustro jako temat malarstwa*, *Zwierciadło nauczycielem malarza*, *Sztuka jako zwierciadło natury*.

Jednakże i historyk techniki znajdzie w książce Wallisa sporo interesujących go bezpośrednio wiadomości, dotyczących produkcji zwierciadeł i rozwoju przemysłu lustrzanego. Zainteresuje go też ostatni rozdział: *Zwierciadło w technice i nauce*, omawiający różne zastosowania lusterek z szczególnym uwzględnieniem konstrukcji teleskopów zwierciadłowych.

Książka zawiera również zestawienie chronologii dziejów zwierciadła i jego zastosowań oraz tablice: „Ważniejsze zastosowania zwierciadła w technice i nauce“ i „Teleskopy zwierciadłowe o średnicy od 100 cm wzwyż“. Książka zaopatrzona jest w dość obszerną bibliografię, indeks nazwisk oraz bogaty zbiór ilustracji.

E. O.

H. E. Winlock, *Models of daily life in ancient Egypt from the tomb of Meket-Re at Thebes*. Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts 1955, s. XVI + 106 + 86 tabl.

W 1920 roku amerykańska ekspedycja badawcza dokonała w Tebach, w Górnym Egipcie, niezwykłego odkrycia. W grobowcu Meket-Re, egipskiego wielmoży z XXI wieku dawnej ery, znaleziono wykutą w skale komorę, wypełnioną drewnianymi rzeźbami obrazującymi codzienne życie dworu magnackiego sprzed czterech tysięcy lat. Komora zawierała osiem modeli budynków (dwa mieszkalne, rzeźnia, piekarnia, piwowarnia, warsztat tkacki, warsztat ciesielski, obora), dwanaście modeli statków oraz wielki model podwórza, na którym odbywa się przegląd bydła. Wszystkie modele wypełnione są drewnianymi figurkami, przedstawiającymi osoby i zwierzęta znajdujące się w danym pomieszczeniu, na statku czy na podwórzu.

Modele te mają nieoszacowaną wartość dla historyka techniki dawnego Egiptu, przedstawiają bowiem robotników przy pracy i to z narzędziami skopiowanymi w zmniejszeniu, z narzędziami powszechnie wówczas zapewne używanymi. Tak więc w warsztacie tkackim poznajemy sposoby przędzenia i tkania oraz używane przy tym narzędzia; w warsztacie ciesielskim widzimy narzędzia ciesielskie, a modele statków pozwalają na poznanie ich konstrukcji, ożaglowania itp.

Wydana przed dwoma laty przez Metropolitan Museum of Art w Nowym Jorku książka odkrywcy modeli, Winlocka, pozwala przy pomocy wielkiej ilości doskonałych fotografii i rysunków zapoznać się z modelami (znajdującymi się obecnie w połowie w Nowym Jorku, a w połowie w Kairze), a poprzez te ostatnie z życiem i poziomem techniki sprzed czterech tysięcy lat.

E. O.

Z dziejów starożytnej metalurgii na ziemiach Polski południowej. Materiały pierwszego spotkania odlewników i archeologów w Nowej Hucie — 24.IX. 1956 r. Stowarzyszenie Naukowo-techniczne Odlewników Polskich, zarządy